

BME TFK Őszi Konferencia **(Budapest, Budapesti Műszaki Egyetem, Idegen Nyelvi** **Központ, 2017. szeptember 29–30.)**

Besznyák Rita

E-mail: beszrita@freemail.hu

A BME Tolmács- és Fordítóképző Központjának immár hagyományos őszi konferenciáját 2017. szeptember 29–30-án rendezte meg a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Idegen Nyelvi Központja. Szent Jeromos, a fordítók védőszentje ugyan már nem szerepel a rendezvény nevében, de a dátum és a szakmai színvonal – sőt, nem egyszer maguk az előadók is – Szent Jeromos szellemiségét idézték, és emlékeztetéssé tették az immár tizenharmadik alkalommal megrendezésre kerülő konferenciát.

Fischer Márta, a BME Idegen Nyelvi Központjának vezetője köszöntötte a szervezők nevében a szép számban összegyűlt hallgatóságot, és elmondta, hogy a konferencia programjának összeállításakor arra törekedtek, hogy az oktatói és a piaci szempontok egyaránt érvényesüljenek a rendezvényen. Nem véletlen, hogy az előadók között – és a hallgatóság soraiban – az egyetemi oktatók (és hallgatók) mellett a megbízói oldal képviselői is megjelentek, a rendezvény támogatói között pedig szerepelt az OFFI, a Kilgray és az Európai Bizottság Fordítási Főigazgatósága. Az európai dimenzió azáltal is kiemelt hangsúlyt kapott, hogy a konferencia a *#TranslatingEurope* Workshop sorozat egyik állomása, és az Erasmus+ Stratégiai Partnerség égisze alatt futó eTransFair projekt része, amelynek hazai partnere a BME Idegen Nyelvi Központja.

Az OFFI főigazgatója nevében Quirin Benigna, az OFFI kabinetvezetője köszöntötte a hallgatóságot és üdvözölte a konferencia témáját, utalva arra, hogy az OFFI gyakorlatában is kiemelt szerep jut az értékelésnek – belső, szakmai szempontok alapján és az ügyféloldali elégedettség tükrében egyaránt. Szakolczai Ágnes, az Európai Bizottság Fordítási Főigazgatóságának magyarországi kirendeltségének tisztviselője a *Translating Europe* kezdeményezéséről beszélt, amelynek alapvető célja, hogy az európai fordítói szcéna szereplőit közösséggé kovácsolja, biztosítsa a strukturált párbeszédet és a közös projektek kerekeit, ezáltal is hozzájárulva egy fenntartható piac kialakulásához. Mindez több szinten is megvalósul, az egyik a *#TranslatingEurope Workshop* sorozat; a másik az idén novemberben, Brüsszelben megrendezésre kerülő *Translating Europe Forum*, ahol többek között a kezdő és gyakorló fordítók előtt álló kihívásokról és piaci elvárásokról is szó lesz.

Kis Balázs, a memoQ-ot kifejlesztő Kilgray Translation Technologies nevében köszöntötte a konferencia résztvevőit, és hangot adott meggyőződésének,

miszerint az ember nem kapcsolható ki a fordítás folyamatából, a fordítástámogató szoftverek csupán eszközök a lassan „szuperhőssé” avanszáló fordítók munkájának gyorsítására, illetve a csoportos együttműködési technikák hatékonyságának fejlesztésére.

A péntek délutáni plenáris szakasz Fischer Márta „Javítás vagy jobbítás?” című előadásával kezdődött, amelyben igyekezett számba venni azokat a dilemmákat és kihívásokat, amelyek a fejlesztő értékelés módszerének bevezetésekor jelentkeznek a fordítóképzésben. Arra a kérdésre kereste a választ, hogy milyen típusú javítási módszerek igazán hatékonyak a hallgatók reális, piaci igényekhez mérten is felelős önértékelésének kialakítása érdekében. Mi a szerepe az oktatónak ebben a folyamatban, pusztán javítja a hibákat, vagy alternatív fordítói megoldásokkal jobbítja a szövegek minőségét – és egyúttal a hallgatók döntéshozatali, együttműködési készségét? A programban társelődóként szereplő Robin Edina sajnos személyesen nem tudott részt venni a konferencián, de az előadás alapvetően az ő 2016/17 évi kutatásának eredményeire támaszkodott, amelynek során tesztelte egy differenciált javítási módszer eredményességét szakfordító hallgatókon. A nyelvi szabályokat sértő hibák és az opcionális javítások jelölését jól láthatóan különválasztó javítási módszert a hallgatók igen hasznosnak találták, a két külön kategória tudatosítása javította a hallgatók önértékelési és társas értékelési képességeit. A világosan kijelölt célok és a folyamatos visszacsatolás ahhoz vezettek, hogy minősítés helyett a fejlesztés, az eredmény helyett a folyamat került a középpontba a szakfordítás órákon.

Kis Balázs „A zaj legyőzése – suttogd túl a zajt” című plenáris előadásában egy, a konferencia szűkebb témájától látszólag távol eső kérdéstről beszélt: a hatékony kommunikációt gátló tényezők kiküszöböléséről. Interaktív előadásába a hallgatóságot is bevonta: különböző mondatokat kellett fülbe sűgva továbbadni, és a végén a hallgatóság összehasonlíthatta az eredeti üzenetet a sokszoros közvetítéssel továbbított eredménnyel. Kis Balázs rámutatott arra, hogy a hatékony kommunikáció érdekében tudatosítani kell azokat a buktatókat, amelyek miatt nem a teljes üzenet jut el a címzetthez. Az emberi türelmetlenség, külső zavaró tényezők, a figyelem lankadása mind olyan tényezők, amelyek hétköznapi életünk során nehezítik a hatékony kommunikációt, nem is beszélve olyan – fordítástechnikai szempontból is releváns – nehézségekről, mint a rossz szóválasztás, téves regiszter, eltolódó hangsúlyok, illetve a mögöttes szándéktól eltérő megfogalmazás.

A szünet utáni plenáris előadó Einhorn Ágnes, a BME INYK oktatója a mérés és értékelés pedagógiai háttérét igyekezett megvilágítani: előbb a tanárok értékeléssel kapcsolatos pedagógiai kultúrájáról, a hagyományos tanári attitűdök háttérében álló rögzült mintákról beszélt, majd a tanulási eredményt szem előtt tartó tervezési és értékelési módszereket mutatta be, hangsúlyozva a fejlesztő értékelés fontosságát. Utóbbiban a tanulási folyamat fontos részét képezik a gyakori visszajelzések, a tanuló fejlődésének és motivációjának értékelése, az ön- és társértékelés. Az értékelésben is megjelenhetnek „egyéni utak”, új eszközök (pl. önértékelő listák, portfólió, tanulási napló stb.), és fontos a tanulólközpontú szemlélet, ahol átláthatóak a tanulási eredmények és célok. Ez a fajta pedagógiai „innováció” nem pusztán a tanulók és tanárok eredményes-

sége és önértékelése szempontjából hasznos, hanem a pedagógiai folyamatok hosszútávú társadalmi hatása miatt is.

A konferencia első napjának szakmai programját Lesznyák Ágnes az „Utóértékelés szerepe a minőségbiztosításban az Európai Bizottsági Fordítási Főigazgatóságán” c. előadása zárta. A DG Translation magyar részlegén dolgozó előadó a Főigazgatóság 2011-ben bevezetett utóértékelési rendszerének intézményi kereteiről, illetve a Magyar Nyelvi Osztály vonatkozó gyakorlatáról beszélt. Az utóértékelés célja alapvetően a fordítások minőségének ellenőrzése, az időbeli ingadozások nyomon követése és a visszatérő hibák kiszűrése. A kialakult rendszer egyrészt az egy éven belül készült (már lektorált) európai uniós anyagok folyamatos ellenőrzését jelenti – a hibák megjelölését, kategorizálását és elemzését –, másrészt ún. lektorálási műhelyek szervezését. A Magyar Nyelvi Osztály utóértékelési rendszere kvalitatív jellegű, szövegtípusokon alapuló értékelés, a konkrét hibákon túlmenően a következtelenségeket is igyekszik kiszűrni, és összesített visszajelzést ad a fordítóknak.

A konferencia második napja a BME TFK három oktatójának közös előadásával indult: Seidl-Pécs Olívia, Szabó Csilla és Ugrin Zsuzsa együtt ismertették az eTransFair projekt keretében végzett SWOT-elemzés eredményeit. Az elemzés célja a magyar fordítóképző intézmények működési feltételeinek és képzési felépítésének feltérképezése volt. Szabó Csilla röviden kitért az eTransFair projekt eddigi eredményeire és további célkitűzéseire, majd összegezte a SWOT-felmérés tanulságait, ismertetve azokat a tényezőket, amelyek erősségként (Strengths), gyengeségként (Weaknesses), lehetőségként (Opportunities), illetve potenciális veszélyforrásként (Threats) jelennek meg a válaszadó 13 fordítóképző intézmény gyakorlatában. Erősségként jelenik meg pl. az ágazati szakfordítóképzés, a képzés kombinálhatósága új oktatási formákkal és az oktatás minősége. Lehetőséget látnak a válaszadók többek között az intézmények közötti és a piaci szereplőkkel való együttműködésben, a CAT-eszközök alkalmazásában, a marketingtevékenység és a távoktatás fejlesztésében. A gyengeségek között olyan tényezők jelentek meg, mint az alulfinanszírozottság, a hiányos technikai feltételek, a hallgatói létszám és a nyelvi paletta csökkenése. A lehetséges veszélyforrások is többnyire ezekből a gyengeségekből adódnak, de megjelennek olyan tételek is, mint a csökkenő színvonal és a magyar felsőoktatási helyzet bizonytalansága. A felmérésre adott válaszok alapján igen heterogén kép rajzolódik ki a magyar fordítóképzésről, de egyértelmű tanulság (és egyben lehetőség) a képzőintézmények szorosabb együttműködésének szükségessége.

Seidl-Pécs Olívia röviden beszélt a fordítói iparág intézményrendszerének kialakulásával összefüggésben kidolgozott kompetenciamodellekről, szabványokról, majd felvázolta a magyarországi szakfordító-intézményekről a felmérés alapján kirajzolódó képet (összesítve a képzések jellegére, felépítésére, bemeneti/kimeneti követelményeire, tantárgystruktúrára, a piaci szereplőkkel való együttműködésére vonatkozó kérdésekre adott válaszokat). Ugrin Zsuzsanna a fordítóképző intézmények számítógépes eszközhasználatáról számolt be szemléletes diagramok és összehasonlító elemzések segítségével. Az intézmények infrastruktúrális ellátottságán (laborok, oktatói platformok) túl igyekeztek felmér-

ni az IKT-eszközök használatát az oktatásban (általános számítógépes ismeretek, CAT-oktatás, CAT-használat órán/otthon), a piaci szempontok figyelembe vételét a képzés során. A válaszok alapján levonható a következtetés, miszerint a CAT-eszközök megkerülhetetlenek az oktatásban, de kevés órán alkalmazzák őket és – szemben a piaci igényekkel – egyelőre nem jelennek meg kimeneti elvárásként a fordítóképzésben.

A SWOT-elemzés eredményeinek bemutatását követő rövid szünet után két szekcióra oszlott a hallgatóság – mindkét helyszínen nagy érdeklődés kísérte a konferencia fókuszához kapcsolódó rövidebb tematikus előadásokat. A fordításértékelés átfogó témakörén belül a szombat délelőtti két párhuzamos szekcióülésen egyes részterületek, bizonyos szövegtípusokra jellemző speciális értékelési szempontok kerültek terítékre.

Az egyik „előadói műhelyben” két fordítóképző felsőoktatási intézmény képviseltette magát Dudits András (Szegedi Tudományegyetem) és Csatár Péter (Debreceni Egyetem) révén. Dudits András olyan alapvető kérdésekre igyekezett választ találni előadásában, mint hogy mitől professzionális egy fordítás, mi a fordítói kompetencia alapja, mik a fordítás folyamatának kognitív és nyelvi komponensei, kinek mit jelent a fordítási szolgáltatás minősége. Előadásának célja azoknak a tényezőknek a bemutatása volt, amelyek mentén párhuzamot lehet vonni, illetve különbséget lehet tenni a fordítási szolgáltatással összefüggésben alkalmazott minősítési szempontok és a fordítóképzésben alkalmazott értékelési szempontok között.

Csatár Péter előadásában abból indult ki, hogy igen nehézkes a fordításértékelés általános elméleti modelljeinek gyakorlati alkalmazása a fordítóképzésben. Kapcsolódva azokhoz a törekvésekhez, amelyek igyekeznek az elméleti megalapozottságot a gyakorlati konvertálhatósággal összekapcsolni, az előadó különböző szakterületeket és fordítási helyzeteket alapul véve amellet érvelt, hogy egyetlen, univerzálisan alkalmazható modell helyett a tanfordítások értékelési folyamatában érdemes lenne eltérő hangsúlyokkal dolgozó értékelési protokollokat alkalmazni.

A párhuzamosan futó szekcióban előbb egyetemi oktatási tapasztalataikat, újítási javasolataikat összegezték az előadók, Balogh Dorka (PPKE), Lesznyák Márta (SZTE) és Vándor Judit (Pannon Egyetem), majd Yang Zijian Győző (PPKE) beszélt a gépi fordítások kiértékelésének lehetőségeiről.

Balogh Dorka és Lesznyák Márta azokról a dilemmákról számolt be, amelyekkel egy új, kifejezetten a jogi szakfordítások minősítésére szolgáló analitikus értékelési rendszer kidolgozása során szembesültek, illetve összegezték a rendszer első alkalmazásának tapasztalatait. A rendszer kidolgozásának háttérben az SZTE és a PPKE között három éve folyó együttműködés áll, amelynek keretében 2015 és 2016 között összesen 89 bölcsész és jogász végzettségű hallgató fordításainak összehasonlítására nyílt lehetőség. A kiválasztott mintán kidolgozott értékelési rendszer alapja egy hét hibakategóriából álló tipológia volt, amelynek alkalmazását azonban nehezítette, hogy sok esetben nehezen besorolhatók az egyes hibák. A kutatás fontos tanulsága volt, hogy többszöri konzultáció után magas szintű egyezés érhető el az értékelők között, különösen a globális mutatók terén.

Vándor Judit, a Pannon Egyetem Fordítástudományi Intézetének munkatársa „Önreflexió, önértékelés: a fordításetika oktatásának lehetőségei” című előadásában rámutatott arra, hogy a piaci követelményekhez igazodva nagyobb hangsúlyt kellene kapnia a fordítóképzésben a fordítói etikával kapcsolatos tudás elsajátításának. Úgy vélte, a hallgatókban tudatosítani kell, hogy tevékenységük milyen hatással van a közösségre, ezért a képzés nem elégedhet meg a fordítás-tolmácsolás minőségének értékelésével, szükség van egy olyan foglalkozásra, ahol reflektálhatnak az esetlegesen felmerülő etikai problémákra – valós példák, változatos esettanulmányok megvitatásával.

Yang Zijian Győző, az MTA–PPKE Magyar Nyelvtechnológiai Kutatócsoport munkatársa egy speciális és egyre aktuálisabb témáról, a gépi fordítások kiértékeléséről beszélt. Rámutatott, hogy mivel mára már széles körben elterjedt a gépi fordítás használata, egyre nagyobb igény mutatkozik a gépi fordítás minőségének megítélésére. A gépi fordítás értékeléséhez egyre több módszer áll rendelkezésre, de eddig egyik sem ért el áttörő eredményt. Az utóértékelést végző szakemberek munkáját segítik a fordítócégeknél összeállított minőségi mutatók vagy kombinált gépi fordítórendszerek összehasonlító elemzése, és léteznek már automatizált programok is a gépi fordítások minőségének értékelésére. Ezeknek a módszereknek a pontossága ugyan alulmarad az emberi kiértékeléshez képest, de hasznos támpontot nyújthat.

A kétnapos konferenciát két további párhuzamos szekció zárta. Az egyikben Kiss Adrienn, az OFFI Fordítási és Tolmácsolási Minőségbiztosítási Osztályának vezetője összegezte a fordítás értékelésének szempontjait az intézmény hiteles fordítási gyakorlatában. Ismertette azt a három tényezőt, amely irányadó az OFFI értékelési szempontjainak meghatározásakor, nevezetesen a fordítói szolgáltatások minőségi követelményeire vonatkozó ISO 17100 szabványt, az OFFI Fordítási és Tolmácsolási Minősítő Testületének elvi iránymutatásait és a hiteles nyelvi szolgáltatások gyakorlati tapasztalatait.

A másik szekcióban oktatók és hallgatók vehettek részt egy workshop-jellegű eszmecserén, amelynek témája a fordítási hibák számbavétele és „rangsorolása” volt, valamint az alkalmazott értékelési módszerek csokorba gyűjtése. A bevált (és a hallgatói oldalról is megerősített) jó gyakorlatok összegzéséből valamennyi résztvevő profitálhatott. Igen tanulságos volt – és a jó hangulatú konferenciazárásról is gondoskodott –, hogy az oktatók és a hallgatók (amolyan „elbocsátó szép üzenetként”) kölcsönösen megfogalmazhatták kéréseiket/tanácsaikat a másik csoport tagjainak.

A konferencia programjáról részletes információ található a BME TFK honlapján (<http://tfk.bme.hu/bme-tfk-oszi-konferencia-2017>), itt az előadások többségének diái is megtekinthetők.